BOSHLANG‘ICH TA’LIM DARSLARINI TASHKIL ETISHDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Ahmadova Gullola
Andijon Davlat Uneversiteti tadqiqotchisi
gullolaahmadova26@gmail.com

Qabul qilindi: 28.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 29.10.2025
Tasdiqlandi: 30.10.2025

Kalit so‘zlar:
boshlang‘ich ta’lim, sun’iy intellekt, raqamli ta’lim, interaktiv dars, adaptiv o‘quv tizimi, ta’lim texnologiyalari, virtual yordamchi, o‘quv jarayoni samaradorligi.

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda boshlang‘ich ta’lim jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari va afzalliklari yoritilgan. Zamonaviy raqamli ta’lim muhiti sharoitida o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, darslarni interaktiv shaklda tashkil etish hamda o‘qituvchi faoliyatini samarali yo‘lga qo‘yishda sun’iy intellekt vositalarining roli tahlil qilingan. Shuningdek, AI asosidagi ta’lim platformalari, virtual yordamchilar va adaptiv o‘quv tizimlaridan foydalanishning afzalliklari hamda ularni boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan ishlash jarayoniga joriy etish bo‘yicha tavsiyalar berilgan. Tadqiqotda sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, mustaqil fikrlashni rivojlantirish va ta’lim sifatini yaxshilashdagi o‘rni asoslab berilgan.

Hozirgi davrda ta’lim tizimida raqamli texnologiyalar, xususan sun’iy intellekt (SI) imkoniyatlaridan foydalanish jarayoni tobora kengayib bormoqda. Boshlang‘ich ta’lim bosqichi o‘quvchining tafakkuri, nutqi va ijodiy qobiliyatini shakllantirishda poydevor bo‘lgani uchun bu bosqichda zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Sun’iy intellekt ta’lim jarayonini individuallashtirish, o‘quvchining bilim darajasini aniqlash va unga mos topshiriqlarni taklif etish imkonini beradi. Shuningdek, o‘qituvchiga dars jarayonini tahlil qilish, baholash va samaradorlikni oshirishda yordam beradi.

Interaktiv ta’lim platformalari (ChatGPT, Google Bard, Khanmigo) yordamida o‘quvchilar mustaqil fikrlash, savol-javob asosida o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Adaptiv o‘quv dasturlari o‘quvchining o‘zlashtirish sur’atiga qarab dars materiallarini avtomatik tarzda moslashtiradi.

Til va yozuv o‘rgatish vositalari (masalan, grammatik tahlil yoki so‘z boyligini oshirish dasturlari) orqali to‘g‘ri yozuv va nutq madaniyati shakllanadi. Virtual o‘qituvchilar va yordamchilar bolalarda qiziqish uyg‘otadi, darsni o‘yin shaklida o‘tish imkonini beradi.

Baholash tizimlari avtomatik test va yozma ishlarni tahlil qilib, xatolarni aniqlab, tavsiyalar beradi.

Sun’iy intellekt o‘qituvchini almashtirmaydi, aksincha uning faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. O‘qituvchi sun’iy intellektdan foydalangan holda:

dars jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan shaklda tashkil etadi;

o‘quvchilarning mustaqil ishlash malakasini rivojlantiradi;

raqamli savodxonlikni oshiradi. Sun’iy intellektni tatbiq etishda texnik ta’minot, o‘qituvchilarning raqamli ko‘nikmalari hamda axborot xavfsizligi bilan bog‘liq masalalarni hal etish zarur. Shu bois, o‘qituvchilarni raqamli kompetensiyalar bo‘yicha tayyorlash va milliy o‘quv resurslarini yaratish muhim yo‘nalish bo‘lib qolmoqda.

XXI asrda ta’lim tizimi insoniyat taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt (SI) imkoniyatlarining keng qo‘llanilishi bilan xarakterlanmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quv jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan, innovatsion metodlar asosida tashkil etish zarurati o‘qituvchidan yangi yondashuvlarni talab etmoqda.

Sun’iy intellekt texnologiyalari o‘qituvchining mehnatini yengillashtirish, o‘quvchilar qiziqishini oshirish, o‘zlashtirish darajasini aniqlash va bilimlarni mustahkamlashda samarali vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

1. Sun’iy intellekt tushunchasi va ta’limdagi o‘rni

Sun’iy intellekt — bu inson tafakkurini, mantiqiy fikrlashni, o‘rganish va qaror qabul qilish jarayonlarini modellashtira oladigan kompyuter tizimidir.

Ta’lim sohasida SI texnologiyalari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- o‘quv materiallarini avtomatik tahlil qilish va moslashtirish;
- individual o‘quv yo‘nalishlarini taklif qilish;
- avtomatik baholash va tavsiyalar berish;
- o‘quvchilarning xatolarini aniqlab, to‘g‘rilash yo‘llarini ko‘rsatish;
- interaktiv muloqot orqali o‘rganishni rag‘batlantirish.

Masalan, ChatGPT, Google Bard, Khanmigo, Socratic by Google kabi tizimlar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida virtual muloqot o‘rnatish imkonini beradi.

2. Boshlang‘ich ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish yo‘nalishlari

2.1. Dars jarayonini rejalashtirishda

O‘qituvchi sun’iy intellekt yordamida:

- mavzuga mos interaktiv mashqlar, testlar, va dars rejalarini avtomatik yaratadi;
- o‘quvchilar yoshi va bilim darajasiga mos topshiriqlarni tanlaydi;
- dars jarayonini individual yondashuv asosida loyihalaydi.

2.2. O‘quvchilarning mustaqil ishlashini rivojlantirishda SI vositalari yordamida o‘quvchilar:

- o‘z xatolarini ko‘rib, to‘g‘rilashni o‘rganadi;
- interaktiv o‘yinlar orqali grammatika, o‘qish va yozuv malakasini mustahkamlaydi;
- so‘z boyligini oshiruvchi onlayn chatlar, tinglab tushunish dasturlari bilan shug‘ullanadi.

2.3. Til va yozuv darslarida

Sun’iy intellekt yordamida:

- o‘quvchilar yozma ishlarini avtomatik tahlil qilish mumkin;
- matndagi grammatik xatolar, punktuatsiya va uslubiy kamchiliklar aniqlanadi;
- talaffuzni to‘g‘rilash uchun ovozli tahlil (speech recognition) tizimlari qo‘llaniladi.

2.4. Baholash va tahlilda

SI asosidagi platformalar (masalan, ClassPoint, Edmodo, Quizizz, ChatGPT quiz generator) o‘quvchilarning natijalarini tez tahlil qiladi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi hamda o‘qituvchiga tahliliy hisobot beradi.

3. Sun’iy intellektdan foydalanishning afzalliklari

Individuallashtirilgan o‘qitish — har bir o‘quvchiga uning qobiliyatiga mos topshiriqlarni taklif qiladi.

Samaradorlik — o‘qituvchining vaqtini tejaydi, baholash va tayyorlov jarayonlarini avtomatlashtiradi.

Motivatsiyani oshirish — interaktiv muhit o‘quvchilarda darsga qiziqish uyg‘otadi.

Tahliliy imkoniyatlar — o‘qituvchi o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasini tahlil qila oladi.

Innovatsion yondashuv — darslar zamonaviy, kreativ va ko‘rgazmali shaklga ega bo‘ladi.

Sun’iy intellekt asosidagi dasturlar orqali:

- o‘quvchi xato yechgan masalani avtomatik aniqlaydi va tushuntirish beradi;
- vizual modellar yordamida tushunishni osonlashtiradi;
- o‘quvchi o‘z tezligida mashq bajarish imkoniga ega bo‘ladi.

ChatGPT yoki Grammarly orqali o‘quvchi yozgan matnni tekshirish mumkin hisoblanadsi.

Xulosa: Boshlang‘ich ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish o‘quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va individual yondashuvga asoslangan qiladi. Bu esa kelajakda ijodkor, tanqidiy fikrlovchi va mustaqil qaror qabul qiluvchi shaxsni shakllantirish uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adaboyotlar ro‘yxati:

1. Yusuf, F. A. (2025). Trends, opportunities, and challenges of artificial intelligence in elementary education – A systematic literature review. Journal of Integrated Elementary Education, 5(1), 109–127.

2. Zulkarnain, N. S., & Md Yunus, M. (2023). Primary Teachers' Perspectives on Using Artificial Intelligence Technology in English as a Second Language Teaching and Learning: A Systematic Review. International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development, 12(2)– Boshlang'ich maktablarda AI savodxonligini rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajribalar tahlil qilingan.

3. Artificial intelligence (AI) learning tools in K-12 education: A scoping review. (2024). Journal of Computers in Education, 12, 93–131.

4. Sun'iy intellekt vositalarining o'qituvchilarga yordamchi sifatidagi roli yoritilgan.

5. Xoliqova, N. (2022). Boshlang'ich sinf o'quv jarayonida raqamli vositalardan samarali foydalanish metodikasi. Boshlang'ich ta'lim jurnali, 4(3), 35–40.

6. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalar.

7. Sodiqova, M. (2023). Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini oshirish yo'llari. Ta'lim taraqqiyoti, 5(1), 60–66.